(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९७[१ एस. सी. आर. ५३२

मेसर्स स्वास्तिक इंडस्ट्रीज

- विरुद्ध -

महाराष्ट्र स्टेट इलेक्ट्रिसिटी बोर्ड

२४ जानेवारी १९९७

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. टी. नानावटी]

भारतीय विद्युत अधिनियम, १९१०/विद्युत (पुरवठा) अधिनियम, १९४८ :

कलम २४/कलम ६०-अ - वीजपुरवठा - वीज मंडळाची मागणी - - ग्राहकाने देयक देण्यास देण्यास दुर्लक्ष करणे - असा निर्णय दिला : विद्युत मंडळाला दावा दाखल करण्याचा आणि मर्यादा घालण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे, ही केवळ वस्तुस्थिती आहे, त्यामुळे शुल्क भरण्याची मागणी करण्याचा त्यांना दिलेला अधिकार हिरावून घेतला जात नाही - ग्राहक ते भरण्याकडे दुर्लक्ष करतो - मंडळाला पुरवठा बंद करण्याचा किंवा पुरवठा खंडित करण्याचा अधिकार आहे.

मेसर्स भारत बॅरल अँड ड्रम मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी प्रायव्हेट लिमिटेड - विरुद्ध - दि म्युनिसिपल कॉर्पोरेशन ऑफ ग्रेटर बॉम्बे आणि अन्य, **ए.आय.आर. (१९७८) बॉम्ब. ३६९ मंजूर.**

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : विशेष अनुमत याचिका (सी) क्रमांक ७६५/१९९७.

एफ. ए. क्रमांक ५२०/१९९५ मधील राष्ट्रीय ग्राहक वाद निवारण आयोग, नवी दिल्ली यांच्या दिनांक ३०.८.९६ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

याचिकाकर्त्यासाठी, शंकर दिवते, नरेश कौशिक आणि श्रीमती ललिता कौशिक.

उत्तरवादीसाठी ए. एस. भसमे.

न्यायालयाचा पुढील आदेश देण्यात आला :

याचिकाकर्ते अपील क्रमाक ५२०/९५ मधील राष्ट्रीय ग्राहक विवाद निवारण आयोग, नवी दिल्ली यांनी दिनांक ३० ऑगस्ट १९९६ रोजी मध्ये घेतलेल्या निर्णयाच्या अचूकपणासाठी याचना करीत आहे.

सर्वमान्य स्थिती अशी आहे की उत्तरवादी- वीज मंडळाने ५ फेब्रुवारी १९९३ रोजी याचिकाकर्त्याला एक पूरवणी देयक दिलेले होते, ज्यात त्याने रुपये ३,१७,६५९ लाख भरण्याची मागणी केली होती. याचिकाकर्त्याने १६ फेब्रुवारी १९९३ रोजी लिहिलेल्या पत्राद्वारे या देयकावर आक्षेप घेतला. तथापि, जेव्हा ही रक्कम भरण्यासाठी पत्र जारी करण्यात आले, तेव्हा याचिकाकर्त्याने निषेधार्थ ते भरले आणि राज्य ग्राहक विवाद निवारण आयोगासमोर तक्रार दाखल केली. आयोगाने दिनांक २४ मे १९९५ रोजी दिलेल्या आदेशाद्वारे तक्रार मंजूर केली आणि दावा ३ वर्षांच्या कालमर्यादेच्या बाहेर असल्याचा निर्णय दिला. यामुळे व्यथित होऊन विद्युत मंडळाने अपील दाखल केली. *मेसर्स भारत बॅरल अँड ड्रम मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी प्रायव्हेट लिमिटेड - विरुद्ध - दि म्युनिसिपल कॉर्पोरेशन ऑफ ग्रेटर बॉम्बे अँड अन्य, ए. आय. आर.* (१९७८) बॉम. ३६९ मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या द्विसदस्यीय खंडपीठाच्या न्यायनिर्णयावर राष्ट्रीय आयोग अवलंबून राहत त्यांनी असा निर्णय दिला आहे की पूरवणी देयकाच्या माध्यमातून मागणी करण्यासाठी कोणतीही मर्यादा नाही. भारतीय विद्युत अधिनियम, १९१० चे कलम २४ मंडळाला अशी मागणी जारी करण्याचा आणि शुल्क भरण्यास दुर्लक्ष करणाऱ्या ग्राहकाला पुरवठा खंडित करण्याचा अधिकार देते. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला आहे की विद्युत (पुरवठा) अधिनियम, १९४८ च्या कलम ६०-ए मध्ये मंडळाची स्थापना झाल्यानंतर, थकबाकी वसूल करण्यासाठी कोणताही दावा दाखल करण्यासाठी मंडळाला ३ वर्षांची कालमर्यादा घालण्यात आली आहे. त्यामुळे ३ वर्षांची काल मर्यादा पाळणे आवश्यक आहे. पुरवठा अधिनियमाच्या कलम ६०-ए च्या निषेधार्थ मंडळाला विद्युत अधिनियम, १९१० च्या कलम २४ अन्वये अधिकार वापरण्याची परवानगी दिली जाऊ शकत नाही. आम्हाला युक्तिवादात कोणतेही बळ दिसत नाही.

विद्युत (पुरवठा) अधिनियम, १९४८ च्या कलम ६०-अ मध्ये काही विशिष्ट परिस्थितींमध्ये, म्हणजे मंडळाच्या स्थापनेच्या मधल्या कालावधीतील मर्यादेचा कालावधी वाढवण्याचा दृष्टिकोन ठेवला आहे, आणि राज्याला विजेच्या वापरासाठी देय असलेल्या रकमेची वसुली करण्याचा राज्याचा अधिकार मंडळाला सोपवण्यात आला आहे. त्या संदर्भात, त्यातील कलम (i) आणि (ii) खालीलप्रमाणे प्रवर्तितहोतात :

"(i) जेथे विद्युत (पुरवठा) दुरुस्ती अधिनियम, १९६६ (१९६६ चा अधिनियम -८) च्या प्रारंभाच्या आधी अशा प्रारंभाच्या तीन वर्षांच्या आत त्याची स्थापना करण्यात आली असेल; आणि

(ii) जेथे अशा प्रारंभानंतर त्याची स्थापना करण्यात आली आहे, तेथे त्याची स्थापना झाल्यापासून तीन वर्षांच्या आत.

भारतीय विद्युत अधिनियमाच्या कलम २४ मध्ये स्पष्टपणे मंडळाला ग्राहकांकडून कोणतेही शुल्क मागवण्याचा आणि वसूल करण्याचा आणि मंडळाने पुरवलेल्या विद्युत ऊर्जेसाठी ते वसूल करण्याचा अधिकार दिलेला असूनही खालील अटींमध्ये दाव्याच्या मार्गाने देय रक्कम वसूल करण्याची ही एक सक्षम तरतूद आहे :

"कोणत्याही व्यक्तीने त्याला ऊर्जा पुरवठ्याच्या संदर्भात अनुज्ञप्तिधारकाला त्याच्याकडून देय असलेले ऊर्जेचे शुल्क किंवा उर्जेच्या शुल्काव्यतिरिक्त इतर कोणतीही रक्कम भरण्यास दुर्लक्ष केल्यास, अनुज्ञप्तिधारक, अशा व्यक्तीला लेखी किमान सात दिवसांची स्पष्ट नोटीस दिल्यानंतर आणि असा शुल्क किंवा दाव्याद्वारे इतर रक्कम वसूल करण्याच्या त्याच्या अधिकारावर पूर्वग्रह न ठेवता, पुरवठा खंडित करू शकतो आणि त्या उद्देशाने अनुज्ञप्तिधारकाची मालमत्ता असलेली कोणतीही वीजपुरवठा-वाहिनी किंवा इतर कामे, ज्याद्वारे ऊर्जा पुरवली जाऊ शकते, ती कापून टाकू शकतो किंवा तोडू शकतो आणि अशा शुल्कापर्यंत किंवा इतर रकमेपर्यंत, पुरवठा खंडित करण्यासाठी आणि पुरवठा पुन्हा जोडण्यासाठी त्याने केलेल्या कोणत्याही खर्चासह, पुरवठा बंद करू शकतो, परंतु यापुढे नाही:.

अशा प्रकारे, हे स्पष्ट होईल की शुल्क वसूल करण्याचा अधिकार हा त्याचा एक भाग आहे आणि शुल्क भरण्याकडे दुर्लक्ष करणाऱ्या ग्राहकांना विद्युत ऊर्जेचा पुरवठा थांबवण्याचा अधिकार हा त्याचा दुसरा भाग आहे. दावा दाखल करण्याचा अधिकार हा अनुज्ञप्तिधारक, विद्युत मंडळाला दिलेला पर्यायाचा विषय आहे. त्यामुळे, मंडळाला दावा दाखल करण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे आणि दावा दाखल करण्यासाठी कालमर्यादा निश्चित करण्यात आली आहे ही केवळ वस्तुस्थिती आहे, त्यामुळे कलम २४ अन्वये मंडळाला शुल्क भरण्याची मागणी करण्याचा आणि दुर्लक्ष केल्यास देयक मागण्याचा अधिकार काढून घेतला जात नाही. जेव्हा ग्राहक शुल्क भरण्यास दुर्लक्ष करतो तेव्हा, यथास्थिती, पुरवठा थांबवण्याचा किंवा पुरवठा खंडित करण्याचा अधिकार त्यांच्याकडे असतो. उद्दिष्ट असे दिसते की

जबाबदारी परस्पर आहे. मंडळ विद्युत उर्जा पुरवठा करते आणि वापरलेल्या विजेची देय रक्कम भरण्यासाठी ग्राहक संबंधित कर्तव्यांतर्गत आहे. अशा प्रकारे वीज मंडळाने त्या अधिकाराचा वापर करून, याचिकाकर्त्याने अतिरिक्त रकमेचे बिल भरण्यास दुर्लक्ष केले होते हे मान्य असल्याने, ते वसूल करण्यासाठी दावा दाखल न करता पुरवठा खंडित करणे योग्य होते. त्यामुळे राष्ट्रीय आयोगाने मुंबई उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाचे पालन करणे आणि राज्य आयोगाचा आदेश रद्द करून अपील मंजूर करणे बरोबर होते. शिवाय, सुटलेल्या देयकासाठी पूरवणी मागणी करण्यात सेवेतील त्रुटी नाही. रीडिंगची योग्यरित्या नोंद न करणे किंवा ग्राहकांना चोरीस परवानगी देणे यात अधीनस्थ कर्मचाऱ्यांचा निष्काळजीपणा किंवा संगनमत असू शकते. ती ग्राहक संरक्षण अधिनियमांतर्गत सेवेतील त्रुटी असेल. आम्हाला हस्तक्षेप करावे लागेल यासाठी कोणतीही बेकायदेशीरता आढळत नाही.

त्यानुसार विशेष अनुमत याचिका खारिज करण्यात आली.

याचिका खारिज

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".